

Türkiye’de Terör Üzerine Yapılan Tezlerin Değerlendirilmesi: Bir Meta-Sentez Çalışması

Evaluation of Thesis on Terror in Turkey: A Meta-Synthesis Study

Görkem DERİN^a, Neylan ZİYALAR^a, Faruk AŞICIOĞLU^b

^aİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler ABD, İstanbul, TÜRKİYE

^bİstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Tıp Bilimleri ABD, İstanbul, TÜRKİYE

ÖZET Amaç: Türkiye’de terör ile ilgili yayımlanmış lisansüstü tezlerin; amaçlarını, sonuçlarını ve önerilerini meta-sentez yöntemi ile değerlendirme hedefiyle bu araştırma gerçekleştirilmiştir. **Gereç ve Yöntemler:** Bu kapsamda 07.03.2019 tarihi itibarıyla Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki 1991-2018 yılları arasında yayımlanmış, anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen 468 tez meta-sentez yöntemiyle değerlendirilmiştir. Tezler; üniversite, enstitü, program, tür, konu, yıl, özellik (yüksek lisans/doktora), amaç, araştırma deseni, sonuç ve öneriler açısından değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. **Bulgular:** Yapılan analizler sonucunda, terör ile ilişkili tezlerin çoğunlukla Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından üretilmiş derleme türünde yüksek lisans tezleri olduğu ortaya çıkmıştır. Özgün araştırma olarak hazırlanmış tezlerin %77,2’sinde niteliksel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. 2010-2018 yılları arasında önemli bir dağılım gösteren terör ile ilişkili tezler genellikle uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi ve siyasal bilimler konularında yapılmıştır. Değerlendirilen 468 tezden 90 (%24,1)’i, ulaşılmış olduğu sonuçlardan yola çıkarak, terör konusunun çözümüne yönelik oluşturduğu önerilere açık bir şekilde yer vermiştir. **Sonuç:** Tezler genel olarak; terör/terör örgütü analizi ve mücadele stratejilerini amaçlamakta, terörle mücadeleye ilişkin sonuçlara erişmekte ve teröre ilişkin tedbirleri veya düzenlemeleri/müdahaleleri kapsayan önerilerde bulunmaktadır.

ABSTRACT Objective: The purpose of this research is evaluating of the published thesis objectives related to terrorism in Turkey according to the aims, results and suggestions for using the meta-synthesis methods. **Material and Methods:** In this direction, it was determined which thesis, aims, results and suggestions reached. In this context, 468 thesis with the keyword “terror” published in the database of Council of Higher Education National Thesis Center between the years 1991-2018 until 07.03.2019 were evaluated with meta-synthesis method. Thesis; university, institute, program, type, subject, year, feature (master/doctorate), purpose, research design, results and recommendations were evaluated. The data obtained in the research were analyzed by content analysis method. **Results:** As a result of the analyzes, mostly thesis related to terrorism; it is revealed that there are Master’s thesis in the review type and produced by the Institute of Social Sciences. Qualitative research methods were used in 77.2% of original research thesis. The topics of the thesis related to terrorism, which show an important distribution between 2010-2018; international relations, public administration and political sciences. 90 (24.1%) of the 468 thesis evaluated clearly stated their suggestions for the solution of the terror issue based on the results they had reached. **Conclusion:** Thesis in general; it aims at the analysis of terrorism/terrorist organizations and strategies for counterterrorism, reaching conclusions on the counterterrorism and making recommendations covering terrorism measures or regulations/interventions.

Anahtar Kelimeler: Terör; terör çalışmaları; meta-sentez; içerik analizi

Keywords: Terror; terrorism studies; meta-synthesis; content analysis

Terörün tanımına yönelik uzmanlar belirli bir dereceye kadar görüş birliğine sahiptir. Terör, araştırmacı olmayan kişiler açısından tanımlanması zor bir kavram gibi görünmemektedir. Çoğu kişi içgüdüsel olarak terörizmi tanımlarken bu tanımlarda ortak üç unsurdan bahsedilmektedir. Bu unsurlar; siyasal amaçlarla teşvik edilmiş şiddet, genellikle yumuşak

hedeflere yönelik (sivil ve idari hükümet) saldırılar ve belirli bir kitleyi etkilemek (terörize etmek)’tir.¹

Terörün resmî bir tanıma sahip olması, ülkeler için oldukça kritik bir öneme sahiptir. Herhangi bir olayın “terör” olarak kabul ediliyor olması ya da olmaması, ülkenin politik tutumu ve olaya karşı alınacak aksiyonun belirlenmesindeki temel unsurlar

Correspondence: Görkem DERİN

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Adli Tıp ve Adli Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler ABD, İstanbul, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: gorkem.derin@istanbul.edu.tr

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 01 Oct 2019

Accepted: 15 Nov 2019

Available online: 25 Nov 2019

2619-9459 / Copyright © 2020 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

arasındadır. Terör ile ilgili çeşitli ülkelerin tanımlarına bakıldığında, İngiltere, terörü “bir siyasi, dinî veya ideolojik nedeni genişletme hedefiyle, herhangi bir insana veya mülke karşı, önemli boyutta şiddet içeren eylemde veya eylemi gerçekleştirme tehdidinde bulunmak” olarak tanımlarken, Almanya ise “elde edilmesi amaçlanan siyasi hedefler için başkalarının hayat ve mülkleri üzerine, özellikle şiddetli suçlar yoluyla saldırılarda bulunarak devam ettirilen mücadele” şeklinde tanımlamaktadır.²

Akademisyenler de terörü kendi disiplinleri açısından farklı şekilde yorumlamaktadırlar. Gurr’a göre terörizm, “siyasi ya da sosyal hedefler peşinde insanları yıldırma ya da zorlamak için beklenmedik şiddetin kullanılması”; Gibbs’e göre ise terörizm, “insan ya da insan dışında nesnelere karşı yasa dışı şiddet ya da ciddi bir şiddet tehdidi” olarak tanımlanmaktadır.^{3,4} Whittaker, terör ile ilgili tanımları incelediğinde, ortak olarak kullanılan altı temel unsuru belirlemiştir. Bu unsurlar; yasa dışı kuvvet kullanımı, siyasi gerekçe, ulus-altı aktörler, zayıf sivil ve pasif askerî hedeflere yönelik saldırı, beklenmedik ve alışılmadık stratejiler ve hedef alınan kitleleri kasıtlı olarak etkilemeyi amaçlayan düzenlemelerdir.² Ortak unsurlar temelinde bu tanımların, terör organizasyonlarından ziyade terör faillerine odaklandığı ortaya çıkmıştır.⁵

Terörizm, tarihsel ilk kayıtlardan bu yana insan ve toplum davranışlarına önemli ölçüde etki eden bir unsur olarak var olmuştur. Örneğin Antik Çağ döneminde Yunan tiranı Hipparchus’a suikast düzenledikleri için idam edilen Aristogeiton ve Harmodius’a saygı göstermek için onların heykelleri dikilmiştir. O dönemdeki savaşlar, fethedilen bölgedeki halkın büyük bir çoğunluğunu imha ederek ya da zorla sürgüne göndererek gerçekleşmiştir.¹ Roma Dönemi’nde ise MÖ 73-71’de Serville Savaşı’ndan sonra Romalılar bu savaştan sağ kalan kişileri, Appian yolu boyunca çarımha germişlerdir.⁶ Oldukça eski bir tarihe sahip olan terör, akademisyenler tarafından 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra yoğun bir şekilde çalışılmaya başlanmıştır. Uluslararası yazında 11 Eylül 2001’i takip eden bir yıl içerisinde, “terörizm” konusunda 150 adet kitap yayımlanmıştır.⁷ Bu durumu destekler nitelikte başka bir veri de 1971-2002 döneminde yayımlanan 6.041 makalenin yarısından fazlasının 2001 ve 2002 yıllarında yayımlanmış olmasıdır.⁸

Terörizm konusuna artan akademik ilginin bir göstergesi olarak 1977 yılından bu yana aktif olarak “terörizm” konusunda sürekli yayın yapan hakemli dergiler söylenebilir. Bu dergiler arasında “*Studies in Conflict and Terrorism*”, “*Terrorism and Political Violence*”, “*Critical Studies on Terrorism*” ve “*Journal of Terrorism Research*” ön plana çıkmaktadır. Türkiye’de ise terör ile ilişkili akademik yazıların yayımlandığı “*Güvenlik Bilimleri Dergisi*”, “*Güvenlik Stratejileri Dergisi*” ve “*Güvenlik Çalışmaları Dergisi*” sürekli yayın yapan hakemli dergiler arasında yer almaktadır.⁹

Türkiye, akademik olarak terörizm araştırmalarına, nicelik ve nitelik açısından uluslararası akademik çalışmalara göre daha geç başlamıştır. Terörizm konusundaki ilk lisansüstü eğitim Kara Harp Okulu (KHO) Savunma Bilimleri Enstitüsünde “Uluslararası Güvenlik ve Terörizm” bilim dalında yüksek lisans düzeyinde 2002 yılında, doktora düzeyinde ise 2006 yılında başlamıştır. Türkiye’de terörizmle ilgili direkt olarak lisansüstü eğitim programı bulunmayan ancak güvenlik, çatışma çözümü ve strateji gibi terörle ilişkili konularda lisansüstü eğitim veren birçok enstitü bulunmaktadır.⁹

Bu çalışma, Türkiye’de terörizm konusunda yapılan lisansüstü tezlerin incelenerek bilimsel perspektif açısından “terör” konusunun nasıl ele alındığı, hangi sonuç ve önerilere ulaşıldığının tespit edilerek derlenmesi açısından önem taşımaktadır. Aynı zamanda bu araştırmanın, terör konusu ile ilişkili yapılan lisansüstü tezlere dair genel bir bakış açısı oluşturacağı ve terörün bilimsel ekseninde değerlendirilip bu bakış açısını içeren terörle mücadele strateji ve güvenlik politikaları geliştirilmesine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

“Terör”ün kelime anlamı, “korkudan titremek” ve “altüst edici ve felce uğratici aşırı korku” anlamına gelen Latince kökenli “terre” kelimesinden gelmektedir. Terörün uluslararası alanda ortak ve geçerli bir terör tanımı bulunmamakla beraber birçok farklı tanım bulunmaktadır. Terör ile ilgili yapılan bütün tanımlamalarda ortak olan kavramlar ise şiddet, korku ve yıldırma.^{10,11} Terörün ortaya çıkması ve belirgin hâle gelmesinde birtakım faktörler rol oy-

namaktadır. Teknolojinin gelişmesi, ulaşımın hızlanması, elektronik iletişimin yaygınlaşması ve toplu yıkımlara neden olabilecek yeni silahların üretilmesiyle terör daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmış ve terör eylemlerinde artış görülmeye başlamıştır. Teknolojinin küresel iletişime imkân tanınmasıyla birlikte terör, toplum üzerinde oldukça hızlı büyüeyebilen önemli bir etki gücüne sahip olmuştur.¹² Terörün dinamiklerine yönelik bilimsel çerçevelerin çizilebilmesi ve bu soruna yönelik etkili çözüm önerilerinin geliştirilmesine katkı sağlayabilmek amacıyla birçok disiplin bu alanda çalışmalar yürütmektedir. Sosyal bilimlerden özellikle siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, hukuk ve sosyoloji odak noktalarına terör konusunu almaya başlamıştır.^{4,13-15} Bu araştırma, ülkemizde terör ile ilgili yayımlanmış tezlerin meta-sentez yöntemi kullanılarak incelenmesi, terör konusunun farklı disiplinler tarafından nasıl çalışıldığı ve bu doğrultuda hangi amaç, analiz, sonuç ve önerilere yer verildiğinin tespit edilmesi hedefiyle gerçekleştirilmiştir.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu araştırma ile Türkiye’de yapılan tezlerin hangi yıllarda, hangi konularda, hangi amaçlarla gerçekleştirildiği, bu amaçlara ulaşabilmek için hangi araştırma desenlerini kullandıkları, hangi sonuçlara ulaşıldığı ve hangi önerilerin oluşturulduğu incelenerek sentezleneceği için bu çalışmanın, terör üzerine çalışan ve çalışacak olanlara ışık tutması ve destek olması beklenmektedir. Bilimsel araştırmaların sonuçlarının sentez edilmesiyle akademik çalışmaların önerilerine bütünsel olarak erişilebilecek ve uluslararası düzeyde oldukça önemli bir konuma sahip olan “terör” sorununun önlenmesine yönelik oluşturulabilecek strateji ve politika geliştirme çalışmalarına bu önerilerin adapte edilebilmesi daha rahat ve uygulanabilir seviyede olabilecektir.

Araştırma kapsamında, aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezler, üretildikleri üniversite/enstitü/programlara göre nasıl bir dağılım göstermektedir?

2) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezler, türlerine (yüksek lisans veya doktora) göre nasıl dağılım göstermektedir?

3) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezlerin konuları, disiplinlerine (adli tıp, psikoloji, siyasal bilimler, uluslararası ilişkiler vb.) göre nasıl dağılım göstermektedir?

4) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezler, yıllara göre nasıl dağılım göstermektedir?

5) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezlerin özellikleri (özgün araştırma/derleme) nasıl dağılım göstermektedir?

6) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezlerde hangi amaçlara ulaşılması hedeflenmiştir?

7) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezlerde kullanılan araştırma desenleri nelerdir?

8) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezlerde ne tür sonuçlar elde edilmiştir?

9) Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezlerde ne tür önerilerde bulunulmuştur?

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMA DESENİ VE KAPSAMI

Bu araştırmanın İstanbul’da 2019 yılında gerçekleştirilmesi ve terör konusu ile ilgili yayımlanmış tezlerin niteliksel yöntemlerle değerlendirilmesi amaçlandığından meta-sentez çalışması yapılması planlanmıştır. İçerik analizi, çeşitli kaynaklardan elde edilen nitel verilerin analiz edilerek, niceliksel değerlendirmeler yapılması ve verilerden anlam çıkarılması sürecidir.^{16,17} İçerik analizinde temel olarak birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize etmek gerekmektedir.¹⁸ Meta-sentez ise içerik analizi çalışmalarını içerisinde yer alan bir yöntem olup, aynı konu üzerinde yapılan yayımların tema veya ana şablonlar oluşturularak eleştirel bir bakış açısıyla yorumlanması ve sentezlenmesidir.¹⁹

1991-2018 yılları arasında yayımlanmış Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki tezler araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında “terör” anahtar kelimesi kullanılmıştır. 07.03.2019 tarihi itibarıyla YÖK

Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki 1991-2018 yılları arasında yayımlanmış “terör” kelimesinin anahtar kelime olarak yer aldığı 468 tez ise araştırmanın örneklemine oluşturmaktadır.

VERİLERİN TOPLANMASI VE ARAŞTIRMAYA DÂHİL EDİLME KRİTERLERİ

Araştırmaya dâhil edilecek çalışmaların belirlenmesinde YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanından yararlanılmıştır. Çalışmada yer alan dâhil etme ölçütleri; YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yayımlanmış bir tez olması, “terör” kelimesinin sadece yazıldığı gibi anahtar kelimeler arasında yer alması ve 1991 yılı ve sonrasında yayımlanmış tezler olmasıdır. 1991 yılının başlangıç olarak belirlenmesinin nedeni, örneklemimiz içerisinde YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında yer alan en eski tezin bu yıla ait olmasıdır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Çalışma, anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezler için taramalar sonucunda araştırma kapsamına dâhil edilen 07.03.2019 tarihi itibarıyla YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki 1991-2018 yılları arasında yayımlanmış 468 tez ile sınırlıdır. 07.03.2019 tarihinden sonra ilgili veri tabanına yüklenmiş tezler araştırmaya dâhil edilmemiştir. Toplam 96 tezin yayın izni olmaması nedeni ile detaylı araştırma yapılamamasına rağmen bu tezler çalışmaya dâhil edilmiş ve YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanındaki ilgili tezlerin künyesine (yayımlanma yılı, tezin türü, özet vb.) ait veriler analiz edilmiştir. Araştırma sorularımız kapsamındaki izni olmayan tezlerin özetlerinde yer alan bilgiler araştırma nesnesi olarak kabul edilmiş ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesinin geçmediği ve sadece yazıldığı gibi yer almadığı (terörizm, terörist vb.) tezlerin çalışmaya dâhil edilmemesi de araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

KODLAMA

Kodlama sürecinde olası hatalardan arındırılması ve araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğinin sağlanması amacıyla araştırmaya dâhil edilen tezler, iki araştırmacı tarafından birkaç kez okunarak ortak yönleri tespit edilmiştir. Analizlerde konu bütünlüğünün sağ-

lanması ve sentezleme aşamasının kolaylaştırılması açısından, bu ortak yönler göz önünde bulundurulurken ana temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Temaların oluşturulmasında Merriam’ın önerileri dikkate alınmıştır.²⁰

1) Temalar, hem literatürdeki bir kavram hem de araştırmacının uygun gördüğü bir ifade olabilir.

2) Temalar, verilerden çıkarım yapılarak oluşturulabilmektedir.

3) Ana temaların bazıları da alt temalar olarak verilebilir.

4) Temaların adı çalışmanın yönelimiyle uyumlu olmalıdır.

Temalar belirlendikten sonra kodlama aşamasına geçilmiştir. Kodlama, her bir çalışmadan toplanan tanımlayıcı bilgileri sayısal verilere çevirmek için kullanılmaktadır. Yapılacak kodlamanın araştırmamıza dâhil edilen tezlerin tüm verilerini kapsayacak kadar genel ve çalışmaları birbirinden ayırabilecek nitelikte özel olması gerekmektedir.²¹ Araştırmaya dâhil edilen tezler daha kolay okunması amacıyla 1, 2, ..., 468 şeklinde kodlanarak tablo, tema ve alt temaların tümünde bu kodlama değerleri esas alınarak yapılmıştır. Tezlerin amaçlarını içeren 5, tezlerin sonuçlarına dair 10 ve tezlerde yer verilen önerilere ilişkin 3 kod oluşturulmuştur. Aşağıda tezlerin amaçları, sonuçları ve önerilerine ilişkin oluşturulan kodlar yer almaktadır:

Tezlerin amaçlarına ilişkin; *Terör/terör örgütü analizi ve mücadele stratejileri, Terörün psikolojik/sosyolojik ve hukuksal boyutları, Terör-medya ilişkisi, Terör-ekonomi/turizm ilişkisi ve Terör-din ilişkisi* kodları oluşturulmuştur.

Tezlerin sonuçlarına ilişkin; *Terörle mücadele, Terör/terör örgütlerinin yapısı ve özellikleri, Terörün ortaya çıkışında rol oynayan faktörler, Terörün genel sonuçları, Terörün uluslararası boyuta dönüşmesi, Terör ve din ilişkisi, Medya ve terör ilişkisi, Teröre ilişkin hukuki düzenlemeler, Terör örgütlerine katılım ve Terör ve siyaset ilişkisi* kodları üretilmiştir.

Tezlerin önerilerine ilişkin; *Teröre ilişkin tedbirler ve çalışmalar, Terör sonrası yapılacak düzenlemeler ve müdahaleler ve Terörle mücadelede iş birliği yapılmalı* kodları yaratılmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Bu araştırma kapsamında incelenen tezler, ilgili temalara göre niceliksel ve niteliksel olarak analiz edilmiştir. Niceliksel veriler, ilgili temaların amacına uygun olarak tablo ya da grafikler hâlinde sunulmuştur. Verilerin bu şekilde sunulmasındaki amaç yürütülen çalışmaların bütününe yönelik bir çıkarım yapılabilmesine imkân tanınmasıdır. Tablo ve grafiklerde istatistiksel olarak frekanslara yer verilecektir. Niteliksel veriler ise içerik analizi ile değerlendirilmiştir. İçerik analizinde tema, amaç ve sonuç kısımlarındaki benzerlik ve farklılıklar saptanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, anahtar kelimeleri arasında “terör” kelimesi geçen tezlerin içerik analizi sonucunda elde edilen bulguları yer almaktadır.

Tablo 1’de, terörle ilişkili tezlerin türleri, özellikleri, araştırma desenleri ve erişim izin durumlarına dair bilgiler yer almaktadır. Öne çıkan bulgular arasında tezlerin %86,8’inin yüksek lisans tezi, %58,5’inin ise derleme türünde tezler olması yer almaktadır. Araştırmada 10 tezin özelliğine ise ulaşılamamıştır. Bu tezler özgün araştırma ya da derleme olarak kesin bir şekilde tezlerde yer almadığı için “ulaşılamayan” olarak kodlanmıştır. Özgün araştırma olarak hazırlanmış tezlerde çoğunlukla niteliksel yöntemlerin kullanıldığı dikkat çekmektedir.

Şekil 1’e bakıldığında zaman terörle ilişkili tezlerin sırasıyla en fazla; 2014 > 2010 > 2016 > 2017 > 2015 > 2011 > 2012 > 2018 > 2009 yıllarında üretildiği görülmektedir. Bir diğer önemli husus, tezlerin %73,71 (345)’inin 2010 ve sonrasında ait olmasıdır.

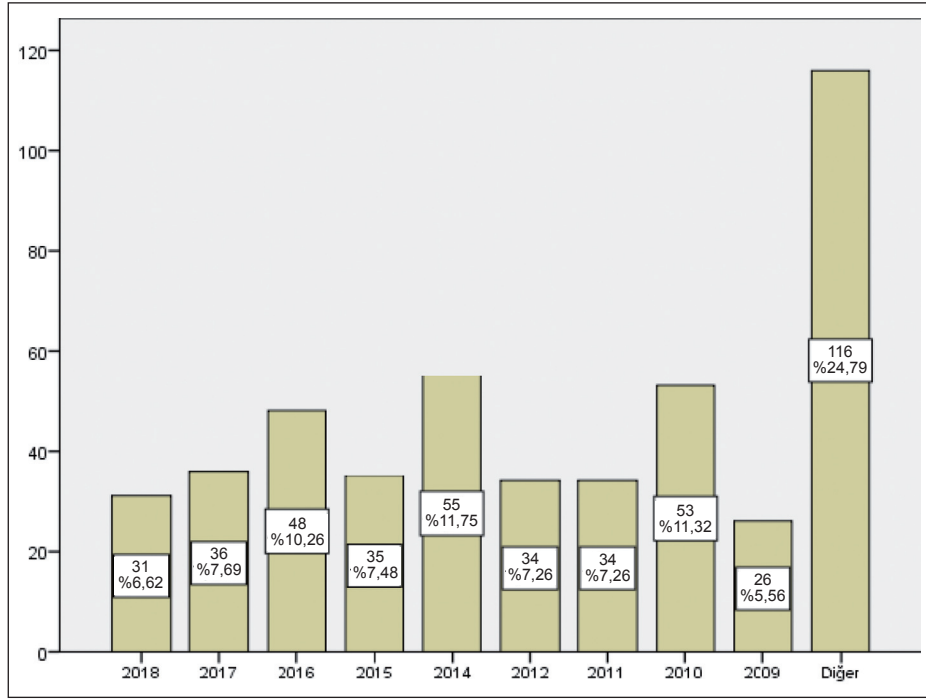
Şekil 2 incelendiğinde; terörle ilişkili tezlerin üretildiği üniversitelerin sırasıyla en fazla; Kara Harp Okulu Komutanlığı, Polis Akademisi Başkanlığı, Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesi olduğu görülmektedir. Geriye kalan 275 (%58,76) tez ise Türkiye’deki 73 farklı üniversite tarafından üretilmiştir.

Şekil 3’e bakıldığında, terörle ilişkili tezlerin 370 adet ile en fazla Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapıldığı, bunları 35 tez ile Güvenlik Bilimleri Enstitüsü ve 34 tez ile Savunma Bilimleri Enstitüsünün takip ettiği görülmektedir. Geriye kalan 29 (%6,20) tez ise Türkiye’deki 11 farklı enstitü (örneğin Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Stratejik Araştırmalar Enstitüsü) tarafından üretilmiştir.

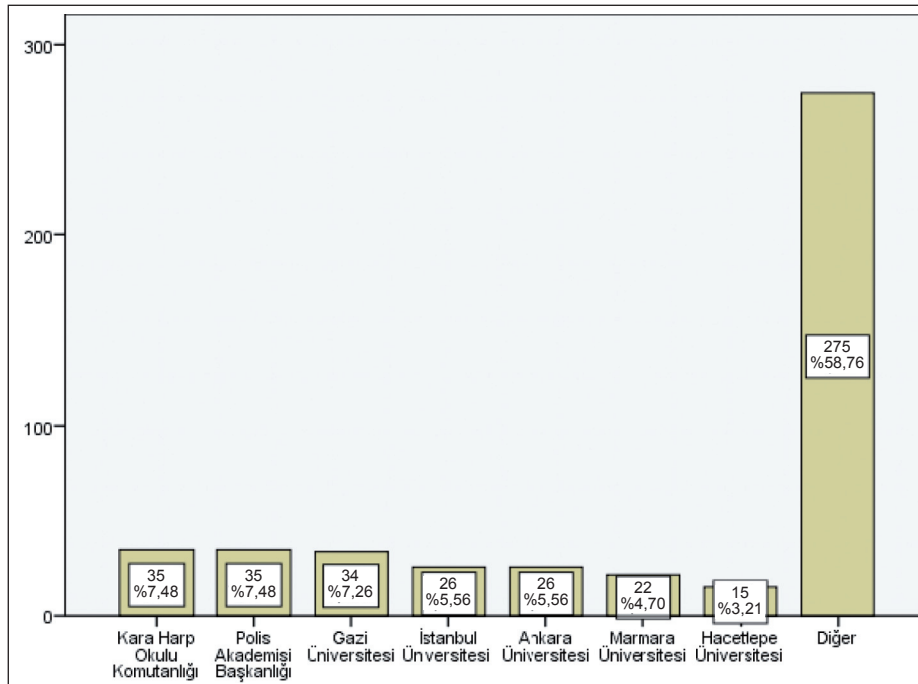
Şekil 4’te, terörle ilişkili tezlerin üretildiği programlara ilişkin bilgiler yer almaktadır. Seksen bir farklı programda üretilmiş olan toplam 468 tezin %21,63’ünün Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında üretilmiş olması dikkat çekmektedir. Kırk tezin üretildiği programa ise YÖK Ulusal Tez Merkezi veri

TABLO 1: Terör ile ilişkili tezlerin türleri, özellikleri, araştırma desenleri ve erişim izin durumları.

		n	%
Tezin türü	Yüksek lisans tezi	406	86,8
	Doktora tezi	62	13,2
	Toplam	468	100,0
Tezin özelliği	Derleme	274	58,5
	Özgün araştırma	184	39,3
	Ulaşılamayan	10	2,1
	Toplam	468	100,0
Tezin yöntemi	Niteliksel	142	77,2
	Niceliksel	34	18,5
	Karma	8	4,3
	Toplam	184	100,0
Erişim izin durumu	İzinli	372	79,5
	İzinsiz	96	20,5
	Toplam	468	100,0

ŞEKİL 1: Terör ile ilişkili tezlerin yıllara göre dağılımı.

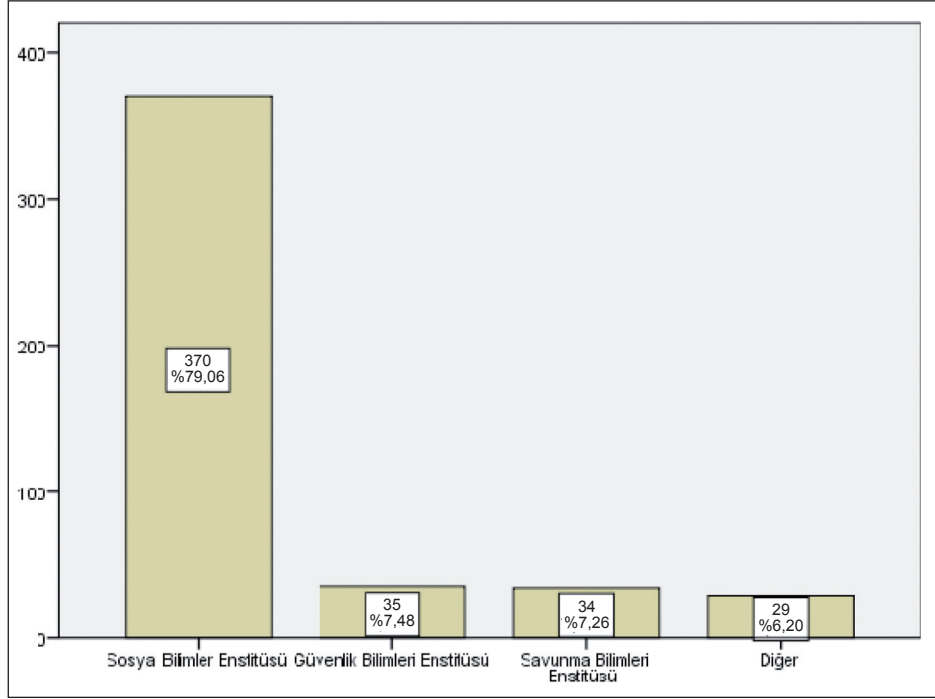

ŞEKİL 2: Terör ile ilişkili tezlerin üretildikleri üniversitelere göre dağılımı.

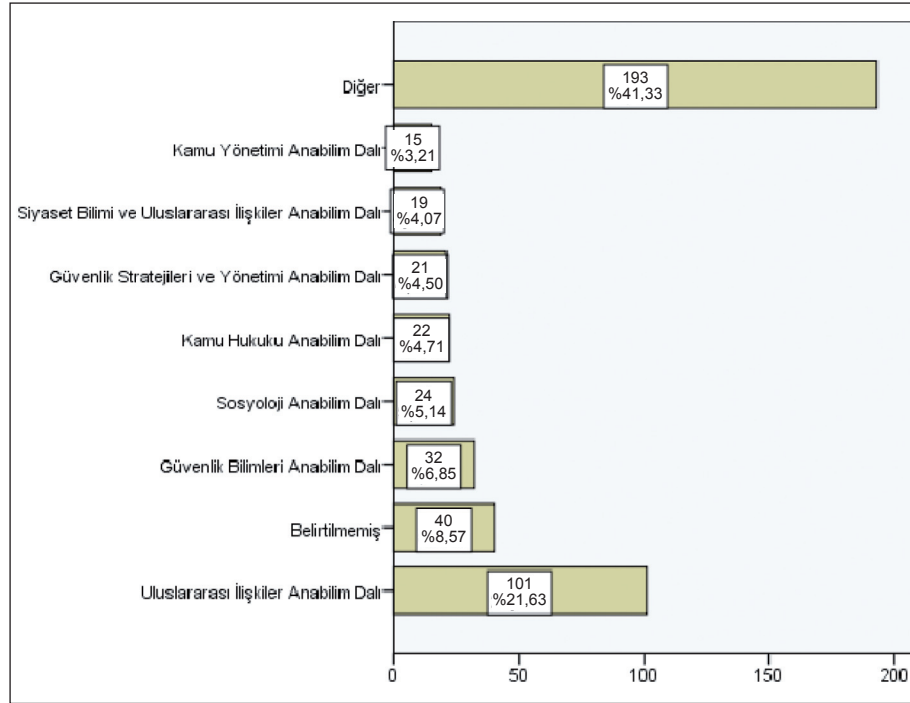
tabanından ulaşılamamıştır. “Diğer” olarak kodlanmış 193 tez ise 74 farklı üniversite programındaki çeşitli ana bilim dalları tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çalışmamızda incelenen 468 tezin toplam 737 “konu” ile YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanında

yer aldığı [Tablo 2](#)'de görülmektedir. [Şekil 4](#) ile uyumlu olarak tezlerin en çok “Uluslararası İlişkiler” konusu bağlamında üretildiği belirlenmiş olup, öne çıkan diğer konular arasında “Kamu Yönetimi” ve “Siyasal Bilimler” de yer almaktadır. “Diğer” olarak

ŞEKİL 3: Terör ile ilişkili tezlerin üretildikleri enstitülere göre dağılımı.

ŞEKİL 4: Terör ile ilişkili tezlerin üretildikleri programlara göre dağılımı.

kodlanmış 118 tez ise 27 farklı konudan oluşmaktadır.

Tezlerin amaçları tematik kodlama ile 5 temel amaç altında kategorize edilmiştir. Tablo 3'te, tezle-

rin amaçları, yüksek lisans ve doktora kategorileri ekseninde değerlendirilmiştir. Tezlerin yaklaşık yarısının (%48,5) "Terör/terör örgütü analizi ve mücadele stratejileri" kapsamında bir amaçla oluşturulduğu ve

TABLO 2: Terör ile ilişkili tezlerin konularına göre dağılımı.

Tez konuları	n	%
Uluslararası ilişkiler	180	%24,4
Kamu yönetimi	172	%23,3
Siyasal bilimler	86	%11,7
Sosyoloji	63	%8,5
Hukuk	33	%4,5
Gazetecilik	29	%3,9
Tarih	19	%2,6
Psikoloji	19	%2,6
Diğer	118	%16,8
Toplam	737	%100,0

bu amaç doğrultusundaki tezlerin büyük bir kısmının yüksek lisans tezi olduğu görülmektedir.

Tablo 4'te, tezlerin amaçları, tezlerin özellikleri (derleme/özgün araştırma) açısından değerlendirilmiştir. En dikkat çekici bulgu, sadece "Terör-medya ilişkisi" amacıyla oluşturulan tezlerdeki özgün araştırma tez sayısının, derleme tezlere göre daha fazla olmasıdır. Diğer dört tematik amaç bağlamında oluşturulan tezlerde derleme türünde tez sayısı daha fazladır.

Tezlerin sonuçları, tematik kodlama ile 10 temel sonuç altında kategorize edilmiştir. **Tablo 5**'te, tezlerin sonuçları, yüksek lisans ve doktora kategorileri

ekseninde değerlendirilmiştir. Tezlerin %24,1'inin "Terörle mücadele" ekseninde sonuçlara ulaştığı dikkat çekmekteyken, "Terör/terör örgütünün yapısı ve özellikleri" bağlamındaki sonuçlar da diğer temel sonuçlar arasında yer almaktadır.

Tablo 6'da, tezlerin sonuçları, tezlerin özellikleri (derleme/özgün araştırma) açısından değerlendirilmiştir. "Terörün ortaya çıkışında rol oynayan faktörler" sonucu bağlamında oluşturulan tezlerdeki özgün araştırma tez sayısının derleme tezlere göre daha fazla olduğu ve "Medya ve terör ilişkisi" kapsamında sonuçlara ulaşan tezlerde derleme ve özgün araştırma tez sayısının eşit olduğu dikkat çekmektedir. Diğer tematik sonuçlar ekseninde ise derleme tez sayısının özgün araştırmaya göre daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 7'de, tezlerin önerileri, yüksek lisans ve doktora kategorileri ekseninde değerlendirilmiştir. Tezlerin önerileri, tematik kodlama ile 3 temel öneri altında kategorize edilmiştir. Tüm tezlerin 90 (%24,4)'ı teröre ilişkin ulaştıkları sonuçlarından yola çıkarak açık bir şekilde öneride bulunmuştur. İçeriğinde açık bir şekilde öneriye yer veren tezlerin önemli bir kısmı "Teröre ilişkin tedbir ve çalışmalar" ve "Terör sonrası yapılacak düzenlemeler ve müdahaleler" kapsamında öneriler sunmuştur. Öneri sunan tezlerin çoğunluğunun yüksek lisans tezi olması da dikkat çeken bulgular arasında yer almaktadır.

TABLO 3: Terör ile ilişkili tezlerin amaçlarının yüksek lisans ve doktora türlerine göre dağılımı.

Tezin amaçları	Tez türü	n	Yüksek lisans	Doktora	Toplam
			%	%	%
Terör/terör örgütü analizi ve mücadele stratejileri	n	163	16	179	
	%	44,2	4,3	48,5	
Terörün psikolojik/sosyolojik ve hukuksal boyutları	n	89	13	102	
	%	24,1	3,5	27,6	
Terör-medya ilişkisi	n	32	5	37	
	%	8,7	1,4	10,0	
Terör-ekonomi/turizm ilişkisi	n	21	5	26	
	%	5,7	1,4	7,0	
Terör-din ilişkisi	n	21	4	25	
	%	5,7	1,1	6,8	
Toplam	n	326	43	369	
	%	88,3	11,7	100,0	

TABLO 4: Terör ile ilişkili tezlerin amaçlarının tezlerin özellik durumuna göre dağılımı.

Tezin amaçları			Tezin özelliği		Toplam
			Özgün araştırma	Derleme	
Terör/terör örgütü analizi ve mücadele stratejileri	n	67	112	179	
	%	18,2	30,4	48,5	
Terörün psikolojik/sosyolojik ve hukuksal boyutları	n	39	63	102	
	%	10,6	17,1	27,6	
Terör-medya ilişkisi	n	21	16	37	
	%	5,7	4,3	10,0	
Terör-ekonomi/turizm ilişkisi	n	11	15	26	
	%	3,0	4,1	7,0	
Terör-din ilişkisi	n	10	15	25	
	%	2,7	4,1	6,8	
Toplam	n	148	221	369	
	%	40,1	59,9	100,0	

TABLO 5: Terör ile ilişkili tezlerin sonuçlarının yüksek lisans ve doktora türlerine göre dağılımı.

Tezin sonuçları			Tezin türü		Toplam
			Yüksek lisans	Doktora	
Terörle mücadele	n	79	10	89	
	%	21,4	2,7	24,1	
Terör/terör örgütlerinin yapısı ve özellikleri	n	55	5	60	
	%	14,9	1,4	16,3	
Terörün ortaya çıkışında rol oynayan faktörler	n	29	8	37	
	%	7,9	2,2	10,0	
Terörün genel sonuçları	n	35	1	36	
	%	9,5	0,3	9,8	
Terörün uluslararası boyuta dönüşmesi	n	28	6	34	
	%	7,6	1,6	9,2	
Terör ve din ilişkisi	n	28	4	32	
	%	7,6	1,1	8,7	
Medya ve terör ilişkisi	n	19	6	25	
	%	5,1	1,6	6,8	
Teröre ilişkin hukuki düzenlemeler	n	21	2	23	
	%	5,7	0,5	6,2	
Terör örgütlerine katılım	n	19	1	20	
	%	5,1	0,3	5,4	
Terör ve siyaset ilişkisi	n	13	0	13	
	%	3,5	0,0	3,5	
Toplam	n	326	43	369	
	%	88,3	11,7	100,0	

Tablo 8’de tezlerin önerileri, tezlerin özellikleri (derleme/özgün araştırma) açısından değerlendirilmiştir. “Teröre ilişkin tedbirler ve çalışmalar” temasında öneri sunan tezlerdeki özgün araştırma

tez sayısının derleme tezlere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer iki öneri temasındaki tezlerin ise daha çok derleme türünde olduğu ortaya çıkmıştır.

TABLO 6: Terör ile ilişkili tezlerin sonuçlarının özellik durumuna göre dağılımı.

Tezin sonuçları	Tezle mücadele	n	Tezin özelliği		Toplam
			Özgün araştırma	Derleme	
Tezle mücadele	Terör/terör örgütlerinin yapısı ve özellikleri	n	33	56	89
		%	8,9	15,2	24,1
Terörün ortaya çıkışında rol oynayan faktörler	Terörün genel sonuçları	n	22	38	60
		%	6,0	10,3	16,3
Terörün uluslararası boyuta dönüşmesi	Terör ve din ilişkisi	n	19	18	37
		%	5,1	4,9	10,0
Medya ve terör ilişkisi	Teröre ilişkin hukuki düzenlemeler	n	18	18	36
		%	4,9	4,9	9,8
Terör örgütlerine katılım	Terör ve siyaset ilişkisi	n	9	25	34
		%	2,4	6,8	9,2
Total		n	12	20	32
		%	3,3	5,4	8,7
		n	17	8	25
		%	4,6	2,2	6,8
		n	7	16	23
		%	1,9	4,3	6,2
		n	6	14	20
		%	1,6	3,8	5,4
		n	5	8	13
		%	1,4	2,2	3,5
Total		n	148	221	369
		%	40,1	59,9	100,0

TABLO 7: Terör ile ilişkili tezlerin önerilerinin yüksek lisans ve doktora türlerine göre dağılımı.

Tezin önerileri	Teröre ilişkin tedbirler ve çalışmalar	n	Tezin türü		Toplam
			Yüksek lisans	Doktora	
Terör sonrası yapılacak düzenlemeler ve müdahaleler	Terörle mücadelede iş birliği yapılmalı	n	32	5	37
		%	35,6	5,6	41,1
Total		n	32	4	36
		%	35,6	4,4	40,0
		n	15	2	17
		%	16,7	2,2	18,9
Toplam		n	79	11	90
		%	87,8	12,2	100,0

TARTIŞMA

Bu bölümde, araştırma sonucunda elde edilen bulgular, teröre ilişkin literatür ve meta-sentez çalışmaları ekseninde tartışılmıştır. Terör ile ilişkili lisansüstü tezler incelendiğinde, tezlerin daha çok derleme türünde yüksek lisans programlarına ait tezler olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca tezlerin önemli

bir kısmının erişime açık olduğu belirlenmiştir (Tablo 1). Lisansüstü tezlerin temel işlevi, çalışılan konunun yeniden üretilmesi yoluyla tekrarlı inşa edilerek bir disiplin faaliyetinin kalıcılığını sağlamasına destek olmaktır. Kalıcılığın sağlanması bakımından doktora araştırmaları, çalışılan ilgili alanın kurumsallaşmasına da önemli ölçüde katkı sağlamaktadır.²²

TABLO 8: Terör ile ilişkili tezlerin önerilerinin özellik durumuna göre dağılımı.

			Tezin özelliği		
			Özgün araştırma	Derleme	Toplam
Tezin önerileri	Teröre ilişkin tedbirler ve çalışmalar	n	21	16	37
		%	23,3	17,8	41,1
	Terör sonrası yapılacak düzenlemeler ve müdahaleler	n	14	22	36
		%	15,6	24,4	40,0
	Terörle mücadelede iş birliği yapılmalı	n	5	12	17
		%	5,6	13,3	18,9
Toplam		n	40	50	90
		%	44,4	55,6	100,0

Tezler sadece bilimsel bilgi üretmek amaçlı bir sistem olarak değil, aynı zamanda öz-üretim sistemi olarak da hizmet vermektedir. Çünkü diğer disiplinlerin araştırma tekniklerini, bilgilerini, düşünce tarzlarını ve kapasitelerini kullanarak, bunları araştırdığı konuya adapte etmektedir.²³ Bu perspektifte lisansüstü tezler, bilginin yeniden üretilmesi ve yeniden üretim esnasında farklı yeni bilgilerin üretimine de hizmet etmektedir. Çalışmamıza 406 yüksek lisans tezi ve 62 doktora tezi dâhil edilmiş olup, bu tezler 1991-2018 yılları arasında üretilmiştir. Terör ile ilgili lisansüstü tezlerin meta-sentezine dair çalışmalar literatürde oldukça az sayıdadır. Bu çalışmalardan birinde, Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'inde 1969-1997 yılları arasındaki anahtar kelime olarak "terör" kullanılmış olan 278 tez değerlendirilmiştir. Bu tezlerin %17'sini yüksek lisans, %83'ünü ise doktora tezi oluşturmaktadır.²³ Çalışmamızdaki bulgudan farklı olarak yurt dışında "terör" konusunun yüksek lisans düzeyinden ziyade doktora programlarında daha fazla çalışıldığı görülmektedir. Bu açıdan terör ile ilişkili yapılacak çalışmalarda doktora düzeyindeki tezlere ağırlık verilmesinin bu konu ile ilgili uzmanlar yetiştirilmesi ve bu alanın bilimsel temelini yapılandırılması hususları açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Terör ile ilgili yayımlanmış tezlerin özellik durumlarına göre dağılımına bakıldığında; derleme tezlerin sayısının 274 (%58,5), özgün araştırma olarak gerçekleştirilen tezlerin ise 184 (%39,3) olduğu tespit edilmiştir. On tezin özelliğine ise ulaşılamamıştır (Tablo 1). 1971 ve 2003 yılları arasındaki terör ile ilişkili 17 farklı veri tabanında yer almakta olan yaklaşık 6.000 makalenin metodolojisi incelendiğinde,

bu makalelerin sadece %3'ünün sayısal verilere ulaştığı, yaklaşık %97'sinin ise teorik tartışmalar ve fikir yazılarından oluştuğu belirlenmiştir.⁸ Türkiye'de terör ile ilgili akademik çalışmaların sentezlenmesine yönelik yapılan bir araştırmada: Doktora tezlerinin analizinde %77'sinde niteliksel, %18'inde hem niteliksel hem niceliksel ve %3'ünde niceliksel; terör ile ilişkili makalelerde ise %64'ünde niteliksel, %28'inde niceliksel ve %9'unda hem niteliksel hem de niceliksel yöntemler kullanıldığı tespit edilmiştir.⁹ Türkiye'de ve dünyada daha çok derleme türünde araştırmalar gerçekleştirildiği, yapılan özgün araştırmalarda ise niteliksel analiz yöntemlerinin tercih edildiği ortaya çıkmaktadır.

Çalışmamızda incelenen terör konusu ilgili tezlerin, geçmişten günümüze lineer olmasa da artarak daha fazla çalışıldığı tespit edilmiştir (Şekil 1). Gordon tarafından yapılan çalışmada da 1970'lerden 1990'lara kadar terör ile ilgili tezlerin arttığı görülmektedir.²³ Ayrıca 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında terörün uluslararası bir statü ve ehemmiyet kazanması nedeni ile, bu alandaki çalışmalar sadece ülkemizde değil, tüm dünya tarafından oldukça fazla miktarda yapılmaya başlanmıştır.^{24,25} Lisansüstü tezlerin yanı sıra terörizm ile ilgili üretilen makale sayılarında da 2000'li yılların başından itibaren önemli ölçüde bir artış görülmektedir. 2000'li yıllarda üretilen "*Studies in Conflict and Terrorism*" ve "*Terrorism and Political Violence*" dergilerinde çıkan makale sayısı 1980'li yıllarda çıkan makale sayısına oranla yaklaşık 10 kat daha fazladır.²⁶

Terörle ilişkili tezlerin üretildikleri üniversitelere bakıldığında; Kara Harp Okulu Komutanlığı, Polis Akademisi Başkanlığı, Gazi Üniversitesi, İstanbul

Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Marmara Üniversitesi ve Hacettepe Üniversitesinin ön planda olduğu ortaya çıkmaktadır (Şekil 2). Kara Harp Okulu Komutanlığı ve Polis Akademisi Başkanlığı tarafından üretilen tezlerin ilk iki sırada yer almasının nedeninin, bu iki kurumun öncelikli alanları arasında güvenlik ve terör konularının yer almasının olduğu düşünülmektedir (Gök H. "Arşiv Belgelerinin Işığında Kara Harp Okulu Tarihi (1834-1883). Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara. 2005).²⁷ Ön planda olan Gazi Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi gibi üniversitelerin ise kuruluş yılı olarak diğer üniversitelere göre geçmişe eskiye dayanan uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler gibi sosyal bilimler alanında yer alan lisans programlarına sahip olmaları ve terör alanında çalışmalar yürütmeleri bu alanda daha fazla tezin üretilmesine neden olmuş olabilir. Terör ile ilişkili tezlerin en çok Sosyal Bilimler Enstitüsünde üretilen tezler olduğu, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsündeki tezlerin ön plana çıkan diğer enstitüler olduğu göze çarpmaktadır (Şekil 3). Sosyal Bilimler Enstitüleri kapsamında; uluslararası ilişkiler, siyasal bilimler, kamu yönetimi, sosyoloji, psikoloji, hukuk, gazetecilik gibi birçok başat bölüm ve bu bölümlerin yer aldığı ana bilim dalları yer almaktadır. Terörün kontrol edilmesi güç ve esnek dinamiklere sahip olması nedeni ile birçok disiplin kendi içerisinde ya da disiplinler arası olarak bu konuyu akademik düzeyde çalışmaktadır.⁸ Bu nedenle Sosyal Bilimler Enstitüsü kapsamındaki bölümlerin niceliksel olarak fazla olması ve bu bölümlerin kendi perspektifinden terörü çalışabiliyor olmaları bu enstitüdeki tezlerin fazla sayıda olmasını belirli ölçülerde açıklayabilmektedir.

Terör ile ilgili Türkiye’de yapılmış tezlerin konuları; uluslararası ilişkiler, kamu yönetimi, siyasal bilimler, sosyoloji, hukuk, gazetecilik, tarih ve psikoloji şeklinde en çok çalışılan konudan en aza doğru sıralanmaktadır (Tablo 2). ABD’de 1960-1997 yılları arasındaki anahtar kelime olarak terörün geçtiği tezlerle yapılan meta-sentez araştırmasına göre ise siyasal bilimler, sosyoloji, tarih, edebiyat, kitle iletişim, psikoloji ve hukuk en çok çalışılan konudan en aza

doğru sıralanmaktadır.²³ Uluslararası ilişkiler ve kamu yönetimi disiplinlerinin terör konusunu geçmişe kıyasla günümüzde çok daha fazla sayıda çalıştığı göze çarpmaktadır. 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında terörle mücadele politikaları, kriminolojik ve sosyolojik ekseninde ilerlemeye ve bu çalışmalar ile terörün uluslararası yönü vurgulanmaya başlanmıştır. Bu araştırmalar ile uluslararası ilişkiler, terörü odak konularından biri hâline getirmeye başlamıştır.²⁸ Kamu yönetimi disiplini ise terörün uluslararası boyuta erişmesi sonucu küresel olarak artan terör olaylarına yönelik alınacak tedbirler ya da terör sonrası yapılacak çalışmaların düzenlenmesi konularında araştırmalarını artırarak sürdürmektedir.²⁹

Anahtar kelime olarak “terör” kullanılmış olan tezlerin amaçları arasında en çok “*terör/terör örgütü analizi ve mücadele stratejileri*” hedeflenmiştir. Aşağıda bu amaç için verilen örnekler yer almaktadır:

“Terör örgütlerinin algı yönetimi faaliyetleri, propaganda faaliyetleri hakkında bilgi edinmek ve bu alandaki yöntem ve amaçları ortaya çıkarmak, terörle mücadele alanında önemli tecrübeleri olan iki ülkeyi karşılaştırmalı olarak incelemek ve terörle mücadele analizi geliştirebilmek.”

“Terörün psikolojik/sosyolojik ve hukuksal boyutları” tezlerde en çok hedeflenen diğer amaçlardan biridir. Bu amaca ilişkin örnekler aşağıda yer almaktadır:

“Metropollerde yaşayan insanların terörizm riski algıları ve bu risk algularına bağlı olarak psikolojik ve sosyal etkilenme düzeylerini tespit etmek, terör mağdurlarına yönelik devletin mali politikaları ve mağdurların haklarıyla ilgili hukuki düzenlemeleri incelemek.”

“Terör-medya ilişkisi” tezlerde en çok yer alan üçüncü amaçtır. Bu amaca dair örnekler aşağıda yer almaktadır:

“Terör olaylarının televizyon haberlerindeki nesnellliğini sorgulama ve yorum farklılıklarının ideolojiden kaynaklanma durumunu belirlemek, yurt içinde ve yurt dışında gerçekleşen terör olaylarının Türk basınında nasıl yer aldığını belirlemek.”

“Terör-ekonomi/turizm ilişkisi” ve *“terör-din ilişkisi”* ise hedeflenen diğer temel amaçlar arasında yer almaktadır (Tablo 3). Bu bulgudan yola çıkarak, tezlerin genellikle terör/terör örgütlerine yönelik analizleri ve mücadele stratejilerinin geliştirilmesi ya da

diğer disiplinler ile birlikte yeniden yorumlanarak farklı bir bakış açısı kazandırmayı hedeflediği ortaya çıkmaktadır. Krueger “What Makes a Terrorist” adlı kitabında, terör örgütleri ve terörist analizinin disiplinler arası düzeyde çalışılmasının terörle mücadele konusunda oldukça önemli bir konuma sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu analizleri gerçekleştirirken terör örgütlerinin ve teröristlerin psikolojik ve sosyolojik boyutlarının değerlendirilmesinin kritik olduğunu vurgulamaktadır.³⁰ Krueger’in terörün psikolojik ve sosyolojik boyutuna verdiği önemi destekler nitelikte, araştırmamızdaki tezlerde de “*terörün psikolojik/sosyolojik ve hukuksal boyutları*” ikinci temel amacı oluşturmaktadır. Tezlerin hedeflediği diğer bir amaç ise “*terör-medya ilişkisi*”dir. Terörizm, kitle iletişim araçları ve gelişen medya aracılığı ile mağdurları doğrudan etkilemek yerine, terör örgütünün varlığına dikkat çekmek veya saldırının gerçekleştiği ülkenin hükümetine yönelik mesajlar gönderebilmektir. Medya sayesinde terör örgütleri, asıl hedefleri olan korku kültürünü çok daha rahat şekilde geniş kitlelere yayabilmektedirler.³¹ Terör-medya ilişkisi ekseninde yapılacak lisansüstü tezlerin artmasının, bu ilişkinin öneminin net bir şekilde ortaya konması ve terör haberlerinin medyada nasıl verileceğinin düzenlenmesi konularına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Terörle ilgili tezlerin sonuçları en çok “*terörle mücadele*” ekseninde oluşturulmuştur. Aşağıda bu sonuç için verilen örnekler yer almaktadır:

“Uluslararası sistemdeki iş birliklerinin artmasının terör ile mücadelede etkili olacağı belirlenmiştir. Terör sorununun yalnızca güvenlik odaklı bir bakış açısıyla çözülemeyeceği açıktır. Bu sorun, ekonomik, hukuki, siyasi, kültürel ve uluslararası iş birliği ile çözülebilir.”

“Terör/terör örgütlerinin yapısı ve özellikleri” tezlerde ulaşılan önemli sonuçlardan biridir. Aşağıda, bu sonuca ilişkin örnekler yer almaktadır:

“Terör örgütleri sol ve etnik motiften, dinî motifli terör örgütlerine dönüşmüştür. Terör örgütleri amaçlarının ilkel bir şekilde kan akıtmak olmadığı, kutsal bir amaç için can aldıkları ve can vermeleri karşılığında cenneti umdukları mesajını açık bir biçimde ifade etmektedir.”

“Terörün ortaya çıkışında rol oynayan faktörler” tezlerde en çok yer alan üçüncü sonuçtur. Aşağıda, bu sonuca dair örnekler yer almaktadır:

“Uluslararası krizin olduğu ülkelerde terör eylemi daha ölümcüldür. Türkiye’nin terör sürecindeki kararsız ve tutarsız görüntüsü, bölgenin terörü besleyen verimli bir alana dönüşmüş olduğu gerçeğiyle birleşince, ortaya, Türkiye’nin geleceği açısından son derece tehlikeli bir durum çıkmaktadır.”

“Terörün genel sonuçları” tezlerde ulaşılan diğer önemli sonuçlar arasındadır. Aşağıda, bu sonuç için verilen örnekler yer almaktadır:

“Terör saldırıları sonucunda sivil halk katledilmiş ve birçok kişi yaralanmıştır. Terör örgütünden ayrılan kadınlar, yeni yaşamlarına uyum sağlamakta ciddi anlamda zorluk çekmekte, geleceğe dair fazla bir umut taşımamakta ve kendilerini, rehabilite edilmesi gereken kişiler olarak görmektedir.”

“Terörün uluslararası boyuta dönüşmesi” en çok vurgulanan ve ulaşılan sonuçlardan biridir. Aşağıda, bu sonuca ilişkin örnekler yer almaktadır:

“11 Eylül ile başlayan küresel terör dönemi, farklı terör örgütü yapılarıyla etkilerini artırarak devam etmektedir. IŞİD, Batı dünyasındaki siyasi değişikliklere ve ana akım kültürün gelişimine bağlı olarak propagandasını genişletmeye devam etmektedir.”

“Terör ve din ilişkisi”, “Medya ve terör ilişkisi”, “Teröre ilişkin hukuki düzenlemeler” “Terör örgütlerine katılım” ve “Terör ve siyaset ilişkisi” eksenindeki sonuçlar, tezlerden ulaşılan diğer temel sonuçları oluşturmaktadır (Tablo 5). Daha önce de ifade edildiği üzere araştırmamızdaki tezlerin sonuçları en fazla “*Terörle mücadele*” ekseninde oluşturulmuştur. Young ve Findley, terörizm alanındaki makaleleri inceledikleri araştırmada, 11 Eylül 2001’den sonra “*Journal of Conflict Resolution*” dergisinden çıkan makale sayısının 11 Eylül 2001’den önceki döneme oranla yaklaşık 5 kat daha fazla olduğunu ve bu dergide terörle mücadeleye yönelik sonuçlara ulaşan araştırma ve/veya derlemelelerin yer aldığını belirtmişlerdir.²⁶ Lum ve ark., terörle mücadelenin hem disiplinler arası çalışılması gereken bir alan olduğunu hem de etkili bir mücadele stratejisi geliştirilmesi gereken siyasi, ekonomik, sosyal nedenlere bağlı dinamik bir yapı olduğunu

ifade etmektedirler.⁸ Her ne kadar Lum ve ark. terörle mücadele alanında tek ve yekpare bir strateji oluşturmanın oldukça güç olduğunu ifade etseler de bilim insanları, bu alanda etkili ve uygulanabilir stratejiler geliştirmek amacıyla çalışmalarına devam etmektedir. “*Terör/terör örgütlerinin yapısı ve özellikleri*” ise terör ilişkili tezler için ikinci en fazla bulunan sonuç temasını oluşturmaktadır. Desmarais ve ark. 1990-2015 yılları kapsamında, anahtar kelimeler arasında “terör” kelimesi geçen makaleleri incelemişlerdir. Bu makalelerin meta-sentezi sonucunda en çok “terörist grupların ve terör organizasyonlarının karakteristikleri” üzerine sonuçlar elde edildiği ortaya çıkmış olup, bu sonuç teması, çalışmamızda ikinci sırada yer alan sonuç teması ile örtüşmektedir.³² “Terörün ortaya çıkmasındaki faktörler” ise tezlerin sonuçlarında yer alan bir diğer önemli sonuç temasıdır. Honig ve Yahel, terörün ortaya çıkmasına etki eden faktörleri değerlendirmişlerdir. Bu doğrultuda; jeopolitik konum, kültür, siyaset ve din ile ilişkili nedenlerin terörün ortaya çıkmasındaki temel nedenler olduğu öne sürülmektedir.³³

Terör ile ilgili Türkiye’de yapılmış tezlerde en çok yer verilen öneriler ise “*Teröre ilişkin tedbirler ve çalışmalar*” kapsamında oluşturulmuştur. Aşağıda, bu önerilere ilişkin verilen örnekler yer almaktadır:

“Terör örgütlerinin propaganda yapması engellenmeli, terörü önleme ve terörle mücadele kapsamında, halkın terör örgütlerine katılmasını engellemek için iş imkânları geliştirilmeli, salt terör örgütüne değil, onun ortaya çıkışını ve büyümesini sağlayan dinamikler üzerine yoğunlaşılmalı.”

“Terör sonrası yapılacak düzenlemeler ve müdahaleler” tezlerde ulaşılan önemli önerilerden biridir. Aşağıda, bu öneriye ilişkin örnekler yer almaktadır:

“Terörizmle mücadelede bilimsel çalışmaları düzenleyecek, destekleyecek ve koordine edebilecek bir Terörizmle Mücadele Akademisi kurulmalı, terör saldırısına doğrudan ve dolaylı olarak maruz kalmış kişilere psikolojik destek hizmeti verilmeli, düşünce ve ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı ve uygulamada idarenin esnek yorumuna imkân tanıyan kanunlar düzenlenmeli.”

“Terörle mücadelede iş birliği yapılmalı” perspektifinde oluşturulan öneriler ise üçüncü ve sonuncu temel önerileri oluşturmaktadır. Aşağıda, bu öneriye dair örnekler yer almaktadır:

“Terörizmle mücadele için bütün devletlerin çok yakın olması ve samimi iş birliği yapması gerekli, terörün önlenmesi için tüm kurum ve kuruluşlar tam iş birliği ve koordinasyon içinde hareket etmeli, terörü sonlandırmak için diyalog yolları aranmalı ve sorun için tartışılmalı.”

Araştırmamıza dâhil edilen 468 tez olmasına rağmen sadece 90 tezde teröre ilişkin öneriler net bir şekilde yer almaktadır. Öneriler genellikle “tedbir”, “düzenleme/müdahale” ve “ülkeler arası iş birliği” ekseninde tezlerde yer almasına rağmen spesifik ve uygulanabilir düzeyde olup olmadığı konusu oldukça tartışmalıdır.

SONUÇ

Tez çalışmaları sonucunda oluşturulan önerilerin, bilimsel çalışmalar yapılmadan da ulaşılabilecek düzeyde ve genel bir öneri niteliğinde oluşturulduğu görülmektedir. Kuramsal zemini ve metodolojisi daha net ve ayrıntılı bir şekilde oluşturulan tezlerin ve özgün araştırmalar sonucunda oluşturulacak bilimsel önerilerin, devlet ve ilgili kurumların uygulanabilir ve etkili terörle mücadele stratejileri geliştirmelerine etkili düzeyde destek olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda terör ile ilişkili çalışmaların adli bilimler perspektifi ile oluşturulmasının; terörün adli, kriminolojik ve hukuksal zeminde bilimsel olarak değerlendirilmesi ve disiplinler arası çalışmaların önemine vurgu yapılması hususlarında önemli katkılar sağlayabileceği öngörülmektedir.

Bilgilendirme

Yazarlar arasında dergi editörünün isminin bulunması nedeniyle, ilgili çalışmanın değerlendirme süreci konuk editör tarafından yürütülmüştür.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma

ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyebilecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Faruk Aşıcıoğlu; **Tasarım:** Neylan Ziyalar; **Görkem Derin;** **Denetleme/Danışmanlık:** Neylan Ziyalar; **Görkem Derin;** **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Görkem Derin; **Analiz ve/veya Yorum:** Görkem Derin; **Kaynak Taraması:** Faruk Aşıcıoğlu, Neylan Ziyalar; **Görkem Derin;** **Makalenin Yazımı:** Görkem Derin; **Eleştirel İnceleme:** Faruk Aşıcıoğlu, Neylan Ziyalar; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Faruk Aşıcıoğlu.

KAYNAKLAR

- Martin G. Terörizm Kavramlar ve Kuramlar. Çapçıoğlu İ, Metin B, çeviri editörleri. 1. Baskı. Ankara: Adres Yayınları; 2017. p.32.
- Whittaker DJ. The Terrorism Reader. 4th ed. London: Routledge; 2012. p.3-13. [Crossref]
- Gurr TR. Political terrorism: historical antecedents and contemporary trends. Violence in America. 1989;2(1):201-30.
- Gibbs JP. Conceptualization of terrorism. Am Sociol Rev. 1989;54(3):329-40. [Crossref]
- Goldberg J. Inside Jihad U.; The Education of a Holy Warrior. New York Times Magazine. 2000. [Link]
- Gibbon E. The decline and fall of the roman empire. In: Gibbon E, ed. The History of the Decline and Fall of the Roman Empire. 7th ed. Paris: Baudry's European Library; 1840. p.1-11.
- Silke A. Research on Terrorism: Trends, Achievements and Failures. 1st ed. New York: Routledge; 2003. p.256. [Crossref]
- Lum C, Kennedy LW, Sherley A. Are counter-terrorism strategies effective? The results of the Campbell systematic review on counter-terrorism evaluation research. J Exp Criminol. 2006;2(4):489-516. [Crossref]
- Avcı E, Demir CK. [Terrorism studies: a descriptive analysis on researches in Turkey]. Güvenlik Stratejileri Dergisi. 2017;13(26):1-45. [Crossref]
- Yalvaç M. [International Terrorism and Youth]. 1. Baskı. Ankara: Milli Eğitim Basımevi; 1987. p.129-40.
- Tezer Ö. Sınırı Aşmak. 1. Baskı. Ankara: Orient Yayınevi; 2012. p.14-27.
- Black D, Terrosim as social control. In: Deflem M, eds. Terrorism and Counter Terrorism: Criminological Perspectives. 1st ed. Oxford: Elsevier Ltd; 2004. p.9-18.
- Turk AT. Political Criminality: The Defiance and Defense of Authority. 1st ed. California: SAGE Publications; 1982. p.223.
- Smith BL. Extremists right and left. Terrorism in America: Pipe Bombs and Pipe Dreams. 1st ed. New York: State University of New York Press; 1994. p.31-52.
- Juergensmeyer M. Introduction: terror and god. Terror in the Mind of God: The Global Rise of Religious Violence. 4th ed. Berkeley. University of California Press; 2017. p.1-9.
- Bauer MW. Classical content analysis: a review. In: Bauer MW, Gaskell G, eds. Qualitative Researching with Text, Image and Sound. 1st ed. London: SAGE Publication; 2000. p.131-51. [Crossref]
- Salanda J. Fundamentals of Qualitative Research: Understanding Qualitative Research. 1st ed. New York: Oxford University Press; 2011. p. 208.
- Yıldırım A, Şimşek H. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. 4. Baskı. Ankara: Seçkin Yayınevi; 2004. p.120-42.
- Çalık M, Sözbilir M. İçerik analizinin parametreleri. Eğitim ve Bilim. 2014;39(174):33-8. [Crossref]
- Merriam SB, Turan S, çeviri editörü. Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber. 1. Baskı. Ankara: Nobel Yayınevi; 2013. p.308.
- Radin DI, Ferrari DC. Effects of consciousness on the fall of dice: a meta-analysis. Journal of Scientific Exploration. 1991;5(1):61-83.
- Guntau M, Laitko H. On the origin and nature of scientific disciplines. In: Woodward WR, Cohen RS, eds. World Views And Scientific Discipline Formation. 1st ed. Boston Studies in the Philosophy of Science. Vol 134. Dordrecht: Springer; 1991. p.17-28. [Crossref]
- Gordon A. Terrorism dissertations and the evolution of a specialty: an analysis of meta-information. Terrorism and Political Violence. 1999;11(2):141-50. [Crossref]
- Mueller J, Stewart MG. American public opinion on Terrorism since 9/11: trends and puzzles. National Convention of the International Studies Association. 2016. [Link]
- Jarvis L. Critical terrorism studies after 9/11. In: Jackson R, ed. Routledge Handbook of Critical Terrorism Studies. 1st ed. New York: Routledge; 2016. p.44-54.
- Young JK, Findley MG. Promise and pitfalls of terrorism research. International Studies Review. 2011;13(3):411-31. [Crossref]
- Güvenlik Çalışmaları Dergisi Hakkımızda. (t.b.) Güvenlik Çalışmaları Dergisi. [Link]
- Aradau C, Van Munster R. Exceptionalism and the 'war on terror' criminology meets international relations. The British Journal of Criminology (BJC). 2009;49(5):686-701. [Crossref]
- Shafritz JM, Russell EW, Borick CP, eds. Öztaş N, çeviri editörü. Kamu Yönetimini Tanımak. 1. Baskı. İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık; 2017. p.596.
- Krueger AB. What Makes a Terrorist: Economics and the Roots of Terrorism. 10th ed. Princeton: Princeton University Press; 2018. p.232. [Crossref]
- Powell KA. Framing Islam: an analysis of US media coverage of terrorism since 9/11. Communication Studies. 2011;62(1):90-112. [Crossref]
- Desmarais SL, Simons-Rudolph J, Brugh CS, Schilling E, Hoggan C. The state of science regarding membership in terrorist organizations and perpetration of terrorist attacks. homeland security affairs. 2017. [Link]
- Honig O, Yahel I. A fifth wave of terrorism? The emergence of terrorist semi-states. Terrorism and Political Violence. 2017;29(1):1-19. [Crossref]